Journal of Social Intervention: Theory and Practice – 2026 – Volume 35, Issue 3, pp. 47–51
https://doi.org/10.54431/jsi.950

ISSN: 1876-8830
URL: http://www.journalsi.org
Publisher: Hanze University of Applied Sciences / NHL Stenden University of Applied Sciences
Open Access Journals
Copyright: this work has been published under a Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works 3.0 Netherlands License

Mieke Schrooten, Pascal Debruyne & Harm Deleu (Eds.). **Zichtbaar onzichtbaar: Bedelen in onze samenleving**. Owl Press, 2026, pp. 272, ISBN 9789493499676

BOOKS

JULES VAN DAM

Jules van Dam is voorzitter van FEANTSA (European Federation of National Organisations Working with the Homeless) oprichter en voormalig bestuurder en directeur van De Tussenvoorziening (Utrecht). E-mail: julesvandam@ziggo.nl

BEDELEN ALS BREUKLIJN IN DE WELVAARTSSTAAT

Ik vind bedelende mensen irritant. Zeker in Nederland en België, waar we rijk genoeg zijn om ervoor te zorgen dat bedelen niet nodig zou moeten zijn. Die irritatie gaat niet zozeer over de bedelaar zelf, maar over wat zijn aanwezigheid zichtbaar maakt: dat het ons blijkbaar niet lukt om een samenleving te organiseren waarin mensen niet op straat belanden en aangewezen zijn op liefdadigheid.

Zichtbaar–Onzichtbaar helpt om die reactie beter te begrijpen. Het boek analyseert bedelarij als een sociaal fenomeen dat ingebed is in armoede, migratie en uitsluiting. In deze review bespreek ik het boek vanuit een praktijkperspectief op daklooosheid en sociale opvang, en stel ik de vraag in welke mate het boek erin slaagt om bedelen te begrijpen zonder het te normaliseren.

TUSSEN ZICHTBAARHEID EN UITSLUITING

Die irritatie vormt ook een goed vertrekpunt om het boek te lezen. Want precies wat ongemak oproept, probeert *Zichtbaar–Onzichtbaar* zichtbaar en bespreekbaar te maken. Het boek nodigt uit om anders te kijken naar bedelen: niet als een op zichzelf staand probleem, maar als een fenomeen dat ingebed is in bredere maatschappelijke structuren.

Het boek is opgebouwd als een meerstemmige verkenning van bedelarij. Het brengt bijdragen samen van onderzoekers, praktijkwerkers en andere betrokkenen, en vertrekt vanuit een uitgebreid onderzoek in Brussel. In verschillende hoofdstukken wordt bedelen benaderd vanuit uiteenlopende invalshoeken: historische evoluties, juridische kaders, stedelijke contexten, migratie en gezinsdynamieken, en de dagelijkse praktijk van sociaal werk en politie.

Een van de centrale inzichten is dat dé bedelaar niet bestaat. Het boek toont een grote diversiteit aan profielen en trajecten: mannen en vrouwen, EU-burgers en mensen zonder papieren, arbeidsmigranten, gezinnen met kinderen, mensen die tijdelijk in moeilijkheden verkeren en anderen die langdurig in een precaire situatie leven. Bedelen verschijnt zo niet als een eenduidig fenomeen, maar als een praktijk met verschillende betekenissen en functies.

Tegelijk wordt bedelarij consequent ingebed in bredere structurele contexten. Armoede, gebrekkige toegang tot sociale rechten, precaire huisvesting en migratiedynamieken vormen de achtergrond waartegen bedelen moet worden begrepen. Het boek maakt duidelijk dat het in de meeste gevallen geen vrije keuze is, maar een manier om te overleven wanneer andere opties ontbreken.

Daarnaast besteedt het boek veel aandacht aan de manier waarop beleid en samenleving met bedelen omgaan. Lokale overheden staan vaak onder druk om zichtbare vormen van armoede uit het straatbeeld te halen, wat leidt tot maatregelen zoals bedelverboden en politieoptredens. Het boek plaatst daar een kritische analyse tegenover, onder meer vanuit een mensenrechtenperspectief. Het wijst op de spanning tussen repressieve maatregelen en fundamentele rechten, en besteedt daarbij ook aandacht aan de positie van kinderen en gezinnen.

Wat sterk naar voren komt, is dat bedelen tegelijk zichtbaar en onzichtbaar is. Zichtbaar in de publieke ruimte, maar onzichtbaar in de zin dat de achterliggende verhalen en omstandigheden vaak buiten beeld blijven. Het boek probeert die onzichtbaarheid te doorbreken door de complexiteit en diversiteit van situaties te laten zien.

Tegen die achtergrond wordt ook duidelijk hoe bedelen samenhangt met de manier waarop samenlevingen georganiseerd zijn. De driedeling tussen romantisering, criminalisering en humanisering helpt om die ambivalente omgang te begrijpen.

Wie goed kijkt, ziet dat bedelen nooit alleen over bedelen gaat. Bedelaars verschijnen niet zomaar in het straatbeeld. Ze zijn er op momenten dat systemen beginnen te haperen.

TUSSEN BEGRIJPEN EN BEGRENZEN

De kracht van *Zichtbaar–Onzichtbaar* ligt in het feit dat het weigert mee te gaan in simplistische verklaringen. Het boek maakt duidelijk dat bedelen niet kan worden begrepen door enkel naar individuen te kijken. Het situeert het fenomeen in bredere structuren van ongelijkheid, beleid en uitsluiting. Dat is een noodzakelijke correctie op discoursen die bedelaars snel criminaliseren of stigmatiseren.

Maar precies daar ontstaat ook een spanning. Want wat betekent het om bedelen te begrijpen? En waar ligt de grens tussen begrijpen en normaliseren?

Door bedelen te benaderen als een begrijpelijke overlevingsstrategie, schuift het boek het fenomeen in een analytisch kader dat overtuigend is, maar tegelijk normatieve vragen oproept. Begrijpen is noodzakelijk, maar niet voldoende. Het risico bestaat dat wat begrijpelijk wordt gemaakt, ook impliciet als minder problematisch wordt gezien.

En dat is problematisch. Want bedelen is geen neutrale praktijk. Het betekent dat mensen afhankelijk worden van toevallige passanten. Dat ze hun inkomen niet halen uit rechten of arbeid, maar uit giften. Dat ze zich in een positie bevinden waarin anderen bepalen wat ze krijgen en wat niet. Het is een vorm van afhankelijkheid die raakt aan waardigheid.

In die zin moet bedelen niet alleen begrepen, maar ook begrensd worden. Niet door de mensen die bedelen te bestrijden, maar door de omstandigheden aan te pakken die bedelen noodzakelijk maken.

Het boek legt terecht de link met beleid. Dakloosheid, migratie, arbeidsmarkt; ze komen samen in het fenomeen bedelen. Mensen komen niet zomaar op straat terecht. Er gaan beslissingen en systemen aan vooraf die hen daar brengen. Dat maakt ook duidelijk waarom repressieve

maatregelen, zoals bedelverboden, weinig oplossen. Ze maken het probleem minder zichtbaar, maar niet minder aanwezig.

De kernvraag verschuift daarmee van 'hoe gaan we om met bedelaars?' naar 'hoe voorkomen we dat mensen moeten bedelen?'. En dat is een heel andere vraag. Want dat betekent dat je moet kijken naar toegang tot huisvesting, tot werk, tot rechten. Zonder die onderliggende factoren aan te pakken, blijft elk beleid steken in symptoombestrijding.

Tegelijk blijft in het boek een aantal vragen onderbelicht. Zo wordt vastgesteld dat bepaalde groepen sterk vertegenwoordigd zijn in bedelarij, maar wordt minder duidelijk waarom precies die differentiatie ontstaat. Net die analyse zou kunnen helpen om gerichter na te denken over alternatieven.

EEN SPIEGEL VOOR BELEID EN PRAKTIJK

Zichtbaar–Onzichtbaar is geen comfortabel boek. En dat is precies de bedoeling. Het dwingt de lezer om te kijken naar wat er gebeurt aan de randen van de samenleving, en om te erkennen dat die randen niet losstaan van het geheel.

Bedelen wordt in het boek niet voorgesteld als een marginaal verschijnsel, maar als een rechtstreeks gevolg van hoe systemen functioneren, of net niet functioneren. Dat maakt het moeilijk om het probleem te externaliseren. Het gaat niet over "anderen", maar over de manier waarop we onze samenleving organiseren.

Die kracht maakt het boek ook ongemakkelijk. Het brengt de lezer dicht bij het begrijpen van wat er gebeurt, maar legt tegelijk de vraag op tafel hoe ver dat begrijpen moet gaan. Waar eindigt begrijpen en waar begint legitimeren?

Voor sociaal werkers is die spanning herkenbaar. Zij bewegen zich dagelijks in die ruimte tussen inzicht en actie. Ze zien hoe mensen keuzes maken binnen beperkte mogelijkheden, maar ook hoe die mogelijkheden zelf het resultaat zijn van beleid en structuren.

Het boek sluit daar nauw bij aan. Het biedt geen pasklare oplossingen, maar wel een kader om te begrijpen. En dat is essentieel. Zonder inzicht in de structurele dimensies van bedelen, blijft elke interventie fragmentarisch.

Tegelijk blijft de vraag wat er nodig is om die structuren te veranderen. Het boek benoemt scherp waar het probleem zit, maar werkt minder uit hoe die problemen kunnen worden aangepakt. Dat is geen zwakte, maar wel een open punt.

Wat het boek vooral doet, is een spiegel voorhouden. Het maakt zichtbaar wat vaak buiten beeld blijft. En die spiegel is confronterend. Want hij laat zien dat bedelen niet het probleem is, maar een symptoom.

Voor wie werkt rond dakloosheid, armoede en migratie is dit een boek dat gelezen moet worden. Niet omdat het alle antwoorden geeft, maar omdat het helpt om scherper te zien waar de vragen liggen.